

Билјана ВАНКОВСКА

W
Vo vreme na
opšt a izmama,
ka `uvawet o na
vist i nat a st anuva
revoluci oneren ~i n

W

Xorx ORVEL

УСТАВНА РЕФОРМА - ПО МЕРКА

Со уставна историја како нашата не е ни чудно да ве фати страв при самото спомнување на нова уставна реформа. За разлика од другите нормални и демократски држави, овде Уставот по правило се менува под притисок или нужда, но никогаш заради вишок на демократија во стварноста. Ние не доживеавме да видиме целосна или барем приближна реализација на највисоките уставни принципи и темелни вредности, а од време на време ќе се појавеше некој силен аргумент (или аргумент на сила), кој ќе наметнеше уставна реформа. Првата ја направивме под притисок на надворешниот фактор (ЕУ и Грција), а втората беше во голема мерка октроирана и наметната т.е. требаше да му стави точка на конфликтот од 2001 година. Сега, велат морало повторно да се пристапи кон измена на Уставот заради елиминирање на слабостите во поставеноста на третата власт т.е. судството. Звучи бенигно, но дали е така?

Во ситуација кога постојано ви кажуваат за придобивките на фамозната децентрализација, кога ве уверуваат дека централната власт станува сè помалку значајна за остварување на нашите секојдневни потреби и интереси, се случува нешто чудно. Концентрирани на битката на локално ниво и не забележуваме дека некој сепак има аспирации за поголем зафат во централната власт. **ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА РЕПУБЛИКАТА, ИМЕНО КАКО ДА СЕ РАЗБУДИ ОД ПОЛИТИЧКАТА ЛЕТАРГИЈА ВО КОЈА ЗАПАДНА БУКВАЛНО ОД ДЕНОТ НА ИНАУГУРАЦИЈАТА.** (Тивката држава имаше неочекувано тивок претседател, дури и во најкритичните моменти од 2004 година; сетете се само на референдумот и на Кондово!) **СЕГА, СЕ ЧИНИ УСТАВНАТА РЕФОРМА ПОЧНА НАДВОР ОД УСТАВОТ, ИЛИ ПОТОЧНО НАСПРОТИ НЕГОВОТО СЛОВО И ДУХОТ НА НЕГОВИТЕ ОДРЕДБИ.** Откако ја осозна и ја практикуваше и извршната и законодавната власт, сега нашиот претседател верува дека има што да каже и во судската. Тогаш, веројатно ќе го заокружи своето животно дело и ќе остави белег на секоја од трите

власти!?

Кога јавноста останува нема пред еден преседан со кој се внесува нова политичка прагма наспроти уставните и законските одредби, тогаш можете да ставите облог дека е само прашање на време кога преседанот ќе стане (не)пишано правило. Секој од нашите претседатели имаше сопствен пристап во моделирањето на парламентаризмот по своја мерка и негово практично ре-дефинирање во полу-претседателски систем. **ГЛИГОРОВ ЗНАЕШЕ ДА ИМ ДРЖИ ЛЕКЦИИ НА СВОИТЕ ПОЛИТИЧКИ ПУЛЕНИ И ОПОНЕНТИ ОД ПАРЛАМЕНТАРНАТА ГОВОРНИЦА, НО И ЗАД СЦЕНА - И СИ СОЗДАДЕ ОРЕОЛ НА ТАТКО НА НАЦИЈАТА.** Му одеше на рака фактот што неговите колеги од другите краеве на поранешна Југославија беа милитантни, па така сите ние, а и оние од надвор, знаевме да му го простиме недостатокот на демократски методи. Кој да мисли на демократија кога е во прашање опстанокот на државата во оние турбулентни времиња?

НО, И НА ВТОРИОТ ПРЕТСЕДАТЕЛ МУ СЕ СЛУЧИЈА НЕКОИ ТУРБУЛЕНТНИ

ВРЕМИЊА - АМА ДОМА! Тогаш, со силна поддршка на т.н. меѓународна заедница и ТОЈ ПРЕКУ НОК ОД ПРЕТСЕДАТЕЛ СО НАРУШЕН ЛЕГИТИМИТЕТ СЕ ПРЕТВОРИ АКО НЕ ВО ТАТКО, ТОГАШ БАРЕМ ВО ПРЕТСЕДАТЕЛ НА СИТЕ ГРАЃАНИ. Со тек на времето станавме имуни на изумот самити на лидерите на политичките партии кај претседателот. Вонинституционален механизам на наводно усогласување на ставовите на најважните политички сили, ама кој да бере гајле за тоа кога во земјата имавме конфликт? Кој да мисли на конституционализам и демократска процедура кога во прашање е мирот во земјата?

ТРЕТИОТ ПРЕТСЕДАТЕЛ ГО ДОБИ МАЊДАТОТ ЗА КОЈ СОНУВАШЕ, НО НАБРГУ СФАТИ ДЕКА МНОГУ ПОЛЕСНО КЕ СЕ СПРАВИ СО СОМНЕВАЊАТА ЗА НЕРЕГУЛАРНОСТИТЕ ПРИ ИЗБОРНИОТ ПРОЦЕС (СОМНЕВАЊЕТО ЗА НЕДОСТИГНАТ ИЗБОРЕН ЦЕНЗУС), ОТКОЛКУ СО СЕНКАТА НА НЕГОВИОТ ТРАГИЧНО ЗАГИНАТ ПРЕТХОДНИК. Еве, годишнината од погибијата на претходникот измина, а претседателот како само да го чекаше тоа за да ја симне 'црнината' за да излезе од тишината на својот Кабинет. Но, наместо да почне да се занимава со прашањата поврзани со неговата уставна надлежност, почнува да се занимава со веронаука и со судство. **АПАТИЧНИ И ИЗДРЕСИРАНИ КАКВИ ШТО СМЕ, НЕ НИ ЗАБЕЛЕЖУВАМЕ ДЕКА УСТАВНАТА РЕФОРМА, ИЛИ ПОТОЧНО ДЕФОРМАЦИЈА, Е ВЕКЕ ПОЧНАТА - ВО ПРАКТИКА И ПРЕД ОЧИТЕ НА ЦЕЛАТА ЈАВНОСТ.** Најнапред никој не реагираше на соопштението дека премиерот и претседателот се договориле братски да го споделат товарот на реформите. Изгледаше дека претседателот се понудил да ѝ помогне на Владата, онака од добра желба, што требаше да создаде бенигна

слика за трансферот на надлежности. Со други зборови, во интерпретацијата на водечките институции на егзекутивата изгледа дека **ПОДЕЛБАТА НА ВЛАСТА НЕ Е НИШТО ДРУГО ТУКУ БРАТСКА И ДОМАКИНСКА ПОДЕЛБА НА ЗАДОЛЖЕНИЈАТА ВО ДОМАШНАТА ПОЛИТИКА.**

Многумина почнаа да се однесуваат како Уставот веќе да е изменет, со додатоци од француската уставна кујна, па со сериозни ликови климаат со главите на секоја 'мудрост' која ќе излезе од устата на Државникот. **ИМА ЛИ ПОДОБАР ПРИМЕР ЗА ЦЕЛОСНА ДЕГРАДАЦИЈА НА ПРИНЦИПОТ НА ВЛАДЕЕЊЕТО НА ПРАВОТО ОД ТОА ДА ГО ВИДИТЕ ПРАВНИЧКИОТ "КРЕМ" УСЕДНАТ КАЈ ПРЕТСЕДАТЕЛОТ, КОЈ НЕЖНО ГИ ПОТКАРУВА И ИМ КАЖУВА КОЈ ОД СЕГА НАТАМУ ЌЕ СЕ ГРИЖИ ЗА НИВ?** А што да се каже за конституционализам во кој на двете најмлади доцентки им е доверено, под менторство, да скројат Устав по мерка на претседателот?

Изгледа илузиите на Државникот од времето на неговата претседателска изборна кампања спласнаа. Сфати дека **ЗА ДРЖАВНИК МОЖАТ (ДО НЕКАДЕ) ДА ГО ЕСАПАТ САМО ДОМА - ЗА ТОА НА МЕГУНАРОДНА СЦЕНА НЕМА КАПАЦИТЕТ,** а таму е потешко и да се блефира. А дома? Дома можете и без уставни пре-

рогативи да бидете Државник и арбитер, и кога станува збор за веронаука и за правосудство. Сепак, **'ПОДЕМОКРАТСКИ' И ПО-КУЛ Е АКО ВИ ГО СКРОЈАТ УСТАВОТ ПО МЕРКА.** Можеби дури и ќе се внесе одредба според која тој никогаш не бил лидер на највлијателната политичка партија во изминатиот петнаесетгодишен период? Па, така ќе се прогласи за чист за вјек и вјеков од валканата партиска политика, која ја доведе земјата на ова дереџе.

Очигледно, уставните реформи во Македонија ја имаат моќта на трансформација на стварноста и на фактите според формулата Абракадабра. Имаат моќ да ве уверат дека **МАКЕДОНИЈА НЕ МОЖЕЛА ДА БИДЕ НИКАКО ПРОСПЕРИТЕТНА И МИРНА ДРЖАВА ДОКОЛКУ УСТАВНИОТ СИСТЕМ НЕ СЕ ИЗМЕНИЛ ПО ПАТ НА НАСИЛСТВО.** Имаат и моќ да ве уверат дека **СО РЕДЕФИНИРАЊЕТО НА УСТАВНИТЕ ПОЗИЦИИ НОСИТЕЛИТЕ НА ВЛАСТА СЕ АМНЕСТИРААТ ОД ОДГОВОРНОСТА ЗА ГРЕШКИТЕ ОД СВОЈОТ ПРЕТХОДЕН ЖИВОТ.** Нешто како реинкарнација, втор живот! И така, по само неколку месеци (нешто ми кажува дека и ова ќе биде исфорсирана уставна реформа, без многу-многу јавно дебатирање и губење време зашто нашиот претседател го држи жарот да го ослободи судството од корупција), ќе имаме

сосема нов претседател, независен, непартиски, чист како солза... Без бремето од минатото ќе може да се зафати со нови октоподи, а притоа богами ќе може и да пушти пипала како Левијатан во сите сфери на политичкиот живот. Така, пак, **ПРЕД ДА ИСКУСИМЕ МАКАР МАЛКУ ОД ПОСАКУВАНИОТ ПАРЛАМЕНТАРИЗАМ ЌЕ СЕ НАЈДЕМЕ ВО ПРЕЗИДЕНЦИЈАЛИЗАМ.**

Да не бев убедена дека прашањето не е веќе во кујната на уставотворците, немаше ниту да го спомнам од страв дека ќе им дадам идеја за уште едно ограничување на демократијата. Но, откако веќе се шушка дека и референдумот, како средство за непосредно остварување на власта од страна на граѓаните, ќе отиде курбан во претстојната реформа, слободна сум и да го спомнам. Па, така, изгледа оној седмоноемврскиот наскоро ќе биде запишан само како еден куриозитет на нашата современа политичка историја. Тоа беше сè, народе! Нема 'више'. Баста!

Како тргнало, уште малку **НЕМА НИТУ ДА БИДЕ ВАЖНО КОЈ СЕДИ ВО СОБРАНИЕТО, БИДЕЈЌИ ШТО ЌЕ ВИ Е ПРЕТСТАВНИЧКО ТЕЛО НА ГРАЃАНИТЕ АКО ИМАТЕ ПРЕТСЕДАТЕЛ, КОЈ ЈА ОБЕДИНУВА ВО СВОЈАТА ЛИЧНОСТ МУДРОСТА И ВЕШТИНАТА НА ТРИТЕ ВЛАСТИ?** Се плашам дека ни политичката опозиција нема здрушно да го брани парламентаризмот: со онолкув број 'умрени' (или дури и повампирени) да седнат во претседателската ложа, особено сега кога ќе биде зајакната со нови ингеренции, може да се очекува дека ќе протестираат, ама млако и неубедливо.

За жал, за петнаесет години многумина се подготвени доброволно да се откажат од демократијата (која вистински не ја ни искусиле) и веруваат дека **НА ОВАА ЗЕМЈА И ТРЕБА ЦВРСТА РАКА, РЕД И ПОРЕДОК.** Секако, немаат одговор на прашањето како да се најде таков човек "од мајка роден" - и кој ќе го контролира во спроведувањето на редот и поредокот. Уште полошо, оние на власт веќе почнуваат да ѝ веруваат на сопствената лага за тоа дека токму тие се "избраните".

Отсекогаш ме мачело сомневањето дека не е точно дека сме ние поинакви од другите на поранешните југословенски простори. Ние само сме спанковци, доцниме во сè, дури и во почнување конфликт или во воведување Туѓманизам или Милошевиќевизам... Овде пост-југословенската историја се повторува како фарса, што по однос на конфликтот, што по прашањето на нашиот каудиљо. Не, тој нема да води војни за да се одржува на власт! **НЕМОЈТЕ НИТУ ДА ОЧЕКУВАТЕ ДА ЈА ГАРАНТИРА УНИТАРНОСТА И ЦЕЛОКУПНОСТА НА ДРЖАВАТА. НА НЕКОИ МАЛИ ДРЖАВНИЦИ ИМ Е ДОВОЛНО И ДА БИДАТ ДРЖАВНИЦИ НА БИЛО ШТО. НЕ Е ВАЖНО ШТО БРОДОТ ТОНЕ, ВАЖНО Е ДА СЕ БИДЕ КОРМИЛАР - СЕ ДО КРАЈОТ...**

